

prof. dr hab. Jadwiga Kowalikowa

Ocena dorobku naukowego p. dr hab. Jolanty Nocoń profesora Uniwersytetu Opolskiego

Pani dr hab. Jolanta Nocoń, od roku 1988 nauczyciel akademicki, a od roku 2011 profesor Uniwersytetu Opolskiego, którego jest również absolwentką, należy do grona najbardziej aktywnych, a zarazem posiadających bardzo wyraziste zainteresowania współczesnych polskich dydaktyków języka. W zakresie szczególnie bliskiej jej problematyki cieszy się jako jej znawca autorytetem wysokiej klasy specjalisty. Swą trwającą z górą trzydzieści lat działalnością naukową, nauczycielską, organizacyjną oraz popularyzatorską pomnaża dorobek dyscypliny, którą reprezentuje. Czyni dydaktykę języka nowoczesną zarówno w jej warstwie teoretycznej jak i praktycznej, przyczyniając się dzięki nadawaniu jej przedmiotowi nowych wymiarów do transformacji odzwierciedlającej się w nazwie *lingwodydaktyka*.

Merytoryczna kompetencja dr hab. Jolanty Nocoń wspiera się na dwóch mocnych filarach. Pierwszy to osobiste doświadczenie szkolnego polonisty oraz doradcy metodycznego zdobyte w latach 1983-1990, drugi – stanie się w wyniku przejścia do pracy w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej, a obecnie Uniwersytecie Opolskim oraz w jej toku językoznawcą w pełnym znaczeniu tego słowa. Jest dzięki temu podwójnym specjalistą: zarazem dydaktykiem języka i lingwistą zajmującym się dydaktyką. O tej nie będącej przecież regułą dwoistości świadczą jej publikacje: zarówno poprzez podejmowaną problematykę jak i ich warstwę metodologiczną. Wspomniana cecha przekłada się na postrzeganie interesujących dr hab. Jolantę Nocoń zagadnień jako ich badaczki z podwójnej perspektywy. Widzi je dzięki temu dokładniej, dostrzegając w ich obrębie zależności, które mogłyby umknąć uwadze obserwatora patrzącego na nie tylko z jednego punktu widzenia: bądź dydaktycznego, bądź czysto lingwistycznego. Układ dwóch składników, pomiędzy którymi panuje harmonia i równowaga, należy uznać za szczególnie korzystny dla dydaktyki języka, przy wzięciu pod uwagę jej wymiaru zarówno teoretycznego, jak i praktycznego. Sprzyja on szerokiemu zakresowi kompetencji tego, u którego ma ona taką właśnie strukturę. Czyni ją bowiem wielostronną. Należy dlatego odnieść się z uznaniem do wysiłku p. dr hab. Jolanty Nocoń, iż na użytek własny oraz dydaktyki językowej ów model kompetencji specjalistycznej wypracowała już w latach uwieńczonych przygotowaniem rozprawy doktorskiej, a udoskonała w okresie poprzedzającym uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.

Zapoznając się z dorobkiem naukowym p. dr hab. Jolanty Nocoń trudno nie zauważyć, występujące w jego obrębie punkty ciężkości oraz uwidaczniające się preferencje. Wskazują

na jej szczególne zainteresowania już same tytuły publikacji, a lektura tekstów spostrzeżenie to potwierdza. Szczególnie bliska jest jej problematyka skupiająca się wokół następujących zagadnień: podręcznik szkolny, dyskurs edukacyjny, tekst jako taki, styl i stylistyka, kontrola i ewaluacja skuteczności tzw. polonistyki szkolnej. Wydana w roku 2018 synteza pt.

Lingwodydaktyka na progu XXI wieku. Konteksty – koncepcje – dylematy problematykę tę wzbogaca o informacje zapowiedziane w tytule oraz podtytule książki. Pozycji tej zostanie poświęcona uwaga w dalszej części recenzji. Wymienione zainteresowania p. dr hab. Jolanty Nocoń mają charakter dynamiczny, procesualny, a jednocześnie trwałe. Raz się pojawiwszy, nie wygasają. Wraca ona do nich jako badaczka oraz autorka tekstów. Widać to najwyraźniej na przykładzie takich tematów jak: *podręcznik szkolny, styl i stylistyka, dyskurs edukacyjny*. W tych oraz we wszystkich innych przypadkach kontynuacja oznacza poszerzanie i pogłębianie, ukazywanie w nowym wymiarze, na tle nowych kontekstów, w charakterze składników innych zagadnień, których rozważaniu poświęcone są poszczególne studia i artykuły. Lektura powiązanych ze sobą tematycznie prac pozwala obserwować stawianie się dr hab. Jolanty Nocoń ich znawczynią. W konsekwencji ciesząc się taką właśnie opinią bywa często jako uznany specjalista proszona o doradztwo i ekspertyzy, a do jej opinii i poglądów odwołują się inni badacze i autorzy tekstów naukowych „obsługujących” kształcenie językowe. Należy również spodziewać się, iż chociaż wspomniana już najnowsza książka dr hab. Jolanty Nocoń ujmuje przedstawione w niej problemy współczesnej lingwodydaktyki w sposób monograficzny, to Autorka także i do poruszonych spraw będzie jeszcze wracać, uszczegóławiając zarysowaną całość, traktując je jako otwarte.

Widomym znakiem uznania dla jej kompetencji oraz zasług jest również powoływanie jej jako recenzenta w przewodach doktorskich i habilitacyjnych oraz na członka różnorodnych komisji, komitetów, redakcji, zespołów konsultacyjnych. Wypada tutaj przykładowo wspomnieć członkostwo:

- trwające od roku 1990 w dawnej Komisji Dydaktycznej, a obecnie Zespole Dydaktycznym Rady Języka Polskiego,
- w Komisji do Spraw Oceny Podręczników Szkolnych Polskiej Akademii Umiejętności,
- w Komitecie Okręgowym Olimpiady Literatury i Języka Polskiego w Opolu,
- w Komisji Językoznawstwa PAN Oddział w Katowicach,
- w Komisji Rozwoju Zaburzeń Mowy Komitetu Językoznawstwa PAN w latach 2002-2007,

- w Zespole Ekspertów Centralnej Komisji Egzaminacyjnej ds. Egzaminu Maturalnego,
- w Zespole Ekspertów Instytutu Badań Edukacyjnych,
- w Radzie Naukowej czasopisma „Polonistyka - Innowacje”.

Tę część recenzji warto zamknąć dwiema konstatacjami. Po pierwsze w wyniku tendencji do kontynuacji i dopełniania zainteresowania naukowe p. dr hab. Jolanty Nocoń rozwijają się ponad formalnymi cezurami (doktorat, habilitacja) dzielącymi trzydziestoletni okres jej pracy na uniwersytecie. Po drugie wiele spośród monotematycznych tekstów układa się również w funkcjonalne monografie.

Charakteryzując dorobek naukowy p. dr hab. Jolanty Nocoń, który przełożył się na publikacje przy zastosowaniu kryterium ilościowego, należy wymienić w jego obrębie trzy monografie oraz ogółem liczbę 73 studiów i artykułów. Z tego po uzyskaniu przez nią stopnia doktora habilitowanego ukazała się jedna monografia oraz 36 prac naukowych drugiego rodzaju. Do tego wykazu należy jeszcze dodać zredagowanie 6 tomów zainicjowanej przez nią serii „Język a edukacja” wydawanej przez Uniwersytet Opolski oraz współredagowanie innych 3 tomów zbiorowych o charakterze monografii wieloautorskich. W czasopismach krajowych i zagranicznych dr hab. Jolanta Nocoń opublikowała 8 pozycji przed habilitacją i 17 po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego. Liczba jej tekstów zamieszczonych w tomach zbiorowych, których wielokrotnie była współredaktorką wynosi przed habilitacją 31, a po habilitacji 19. Gdyby porównać podane liczby z długością dwóch wyodrębnionych za pośrednictwem daty uzyskania stopnia doktora habilitowanego okresów aktywności naukowej p. dr hab. Jolanty Nocoń, okazałoby się, iż działalność ta rozwijała się w regularnym rytmie. Świadczy on o systematyczności pracy i jej uwarunkowanym czynnikami indywidualnymi tempie. Ale to nie kryterium ilościowe decyduje o wartości dorobku naukowego Autorki opublikowanych prac. Po pierwsze stanowi o niej ważność podejmowanej problematyki ocenianej z punktów widzenia dyscypliny, jaką wspomniane prace reprezentują i wzbogacają oraz możliwości spożytkowania ich w celu ulepszenia edukacji szkolnej. Po drugie wskazuje na nią dojrzałość sposobu ujmowania przedstawianych zagadnień, dobrze świadcząc o warsztacie metodologicznym dr hab. Jolanty Nocoń, jak również o jej sprawności pisarskiej. We wszystkich tekstach odzwierciedliły się takie cechy cenne tak dla umysłu badacza zwróconego zarówno ku teorii jak i praktyce – jak i autora tekstów – jak:

- zdolność problematyzacji dostrzeżonych faktów i zjawisk,
- uwzględnianie przy ich analizie i interpretacji czynników sprawczych,
- postrzeganie ich na tle ogólnych kontekstów, na których tle występują,

- przewidywanie ich następstw w przyszłości tak dla nauki jak i nauczania,
- projektowanie rozwiązań ukazywanych problemów,
- umiejętność tworzenia ujęć całościowych, która w przypadku projektowania skutkuje budowaniem modeli, a w przypadku podsumowywania monograficznych syntez.

Lingwodydaktykę czyli dydaktykę językową, na którą patrzy poprzez filtr teorii i pragmatyki komunikacyjnej nakładany na posługiwanie się uczniów językiem oraz na doskonalenie jego użycie dr hab. Jolanta Nocoń widzi z podwójnej perspektywy: synchronicznej oraz diachronicznej. Dostrzega też swoiste dla wspomnianej dyscypliny relacje pomiędzy tradycją – a zmianą, kontynuacją – a innowacją. Wymienionymi cechami odznaczają się zwłaszcza publikacje, które ukazały się po uzyskaniu przez ich Autorkę stopnia doktora habilitowanego. Ale jednocześnie trzeba podkreślić, iż także wśród innych pozycji nie ma takich, które można by uznać za nieważne czy nie mające znaczenia dla teorii i praktyki szkolnego kształcenia językowego. Każda oznacza krok naprzód, każda pomnaża dorobek obu dyscyplin. Za szczególnie cenne zostały uznane przez specjalistów wszystkie prace poświęcone podręcznikowi szkolnemu, stylowi dydaktycznemu i stylistyce, dyskursowi edukacyjnemu, aspektowi retorycznemu i etycznemu edukacji językowo-komunikacyjnej, terażniejszości i przeszłości dydaktyki językowej oraz nauczania języka polskiego jako przedmiotu szkolnego. Zwraca uwagę zgodność ich opinii z samooceną swej twórczości sformułowaną przez dr hab. Jolantę Nocoń w jednym z dokumentów załączonych do wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie uzyskanie tytułu profesora.

Na szczególną uwagę zasługuje przywoływana już parokrotnie, wydana w roku 2018 monografia pod tytułem *Lingwodydaktyka na progu XXI wieku. Konteksty – koncepcje – dylematy*. Jest ona bowiem sumą poglądów Autorki na dyscyplinę, którą uprawia. Jako syntezę problemów i poglądów zarówno własnych jak i cudzych widzi także ona swe najnowsze dzieło. Charakteryzuje je w napisanej wnikliwie i rzetelnie autorecenzji także znajdującej się w jednym z załączników do wspomnianego wniosku. Lektura książki skłania do refleksji, a w konsekwencji do uznania zawartych w nich konstatacji za słuszne. Odzwierciedlił się w niej też wysokiej próby etos jej Autorki jako naukowca. Dr hab. Jolanta Nocoń oddaje bowiem sprawiedliwość swym poprzednikom podkreślając ich wkład w rozwój dydaktyki. Ta bardzo dojrzała trzyczęściowa synteza ma zarazem charakter rekapitulujący, diagnostyczny, prognostyczny, projektujący i postulatywny. Podsumowując otwiera się jednocześnie na przyszłość. Świadczy o znakomitym rozeznaniu Autorki tak w „stanie posiadania”, jak i potrzebach dydaktyki językowej przekładającej się na praktykę szkolną w zakresie kształcenia i wychowania językowego. Potrzeby owe ujawniają się w związku

z wyzwaniem ze strony współczesności oraz przyszłości wpisanymi w konteksty, które wymagają zdaniem Autorki bezwarunkowego dostrzeżenia i uwzględnienia. Ma ona rację. Mieszczą one w sobie bowiem czynniki sprawcze wielu problemów i jako takie winny być traktowane jako płaszczyzna odniesienia dla przedsięwzięć podejmowanych w celu tak dookreślenia, jak i rozwiązywania trudności. Dr hab. Jolanta Nocoń zdaje sobie sprawę, iż edukacja realizowana w świecie zdominowanym przez media cyfrowe wymaga przeorientowania i przeprofilowania. Trafnie też ocenia szanse i przeszkody koniecznych transformacji i przewartościowań. Dr hab. Jolanta Nocoń poszukuje takiego modelu lingwodydaktyki, który pozwoliłby na uwzględnienie wszystkich wymienionych okoliczności. Chciałaby dla edukacji językowej jednolitej, koherentnej podstawy teoretycznej, uznając pluralizm proponowanych obecnie koncepcji szkolnego kształcenia językowego za przejaw niekonsekwencji i słabości jego teoretycznych umocowań. Podzielając pogląd Autorki o potrzebie wsparcia praktyki przez teorię, można jednak zastanowić się, czy wspomniany pluralizm to zjawisko, w którym przejawia się postmodernistyczna chwiejność. Wydaje się, iż wielość można w tym wypadku przekształcić w pragmatyczny eklektyzm. Nie bez znaczenia jest też fakt, że co najmniej niektóre spośród koncepcji kształcenia językowego, które omawia p. dr hab. Jolanta Nocoń w drugim rozdziale, nie wykluczają się nawzajem i nie przeciwstawiają się sobie. Mogą więc współtworzyć płaszczyznę zakotwiczeń np. dla programów nauczania na zasadzie komplementarności. Mają też one poza wspólnym mianownikiem, jaki tworzą nowoczesność, skuteczność, użyteczność, antropocentryzm pewne wyraźne punkty styczności.

Dla działalności naukowej i jej rezultatów jest w przypadku p. dr hab. Jolanty Nocoń znamienne, że potrafi ona pracować indywidualnie, co oczywiste, lecz również zespołowo – tak jako członek danego zespołu badawczego, jak i jego kierownik. Uczestniczyła w sześciu projektach badawczych, a trzema kierowała. Ich tematy to: „Style współczesnej polszczyzny” (lata 2010-2013, wykonawcy to grupa 14 naukowców z kilku uniwersytetów, zarazem współautorów książki o charakterze monograficznym), „Dydaktyka literatury i języka polskiego w gimnazjum w świetle nowej podstawy programowej” Region II (2012-2015, na zlecenie Instytutu Badań Edukacyjnych), „Diagnoza przedmaturalna z języka polskiego (2014, grant w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego realizowany na zlecenie Instytutu badań Edukacyjnych). Za formę kierowania badaniami naukowymi trzeba również uznać opiekę nad doktorantami. W jednym wypadku zaowocowała powstaniem i obroną rozprawy doktorskiej, w trzech przewody są w toku.

Przejawem oraz dowodem aktywności naukowej p. dr hab. Jolanty Nocoń jest niewątpliwie jej udział w krajowych i zagranicznych konferencjach oraz sympozjach. W roli referenta wystąpiła 28 razy przed habilitacją i również 28 razy po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego (zaskakuje regularność!). Trzeba też wspomnieć o trzykrotnym wzięciu udziału w dyskusjach panelowych, o pracy w komitetach redakcyjnych czasopism i radach naukowych, o zaangażowaniu we współpracę międzynarodową (odbycie stażu w Brnie w ramach Erasmusa, dyskusje w czesko – słowacko – polskich zespołach zajmujących się dydaktyką języków ojczystych, ocena międzynarodowych projektów, recenzowanie artykułów zamieszczonych w czasopismach zagranicznych). W 2018 roku została członkiem Komisji Stylistycznej Międzynarodowego Komitetu Słowistów.

P. dr hab. Jolanta Nocoń służąc swą wiedzą i autorytetem specjalisty środowiskom pozaakademickim angażowała się w udzielanie merytorycznej pomocy przede wszystkim najbliższym jej instytucjom zajmującym się edukacją, m.in. w pilotaż nowych egzaminów maturalnych oraz w modernizacji egzaminu maturalnego z języka polskiego jako członek zespołu Ekspertów Polonistycznych działających na zlecenie Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Pracowała w grupie osób opracowujących kryteria oceny podręczników szkolnych pod kątem poprawności polszczyzny. Wniosła wkład w realizację stojących przed wspomnianą grupą zadań przygotowując podręcznik dla rzeczoznawców przedmiotowych rekomendujących do druku oraz szkolnego użytku książki przeznaczone dla uczniów i nauczycieli. Sama ma na swoim koncie liczne recenzje podręczników, poradników i innych materiałów wykorzystywanych bezpośrednio lub pośrednio w nauczaniu, np. różnych artykułów oraz książek. Oceniając tę dziedzinę aktywności p. dr hab. Jolanty Nocoń, trudno powstrzymać się od wyrażenia poglądu, iż dobrze rozumiała moralny obowiązek, jaki spoczywa na dydaktyku języka w zakresie świadczenia usług na rzecz społeczeństwa. Nasuwa się też inna uwaga, a mianowicie taka, że dr hab. Jolanta Nocoń wcielała i czyni to nadal postulat łączenia jedności nauki i nauczania. Dla dopełnienia tego wątku wypada także wspomnieć o jej współpracy jako specjalisty z resortem gospodarczym.

Dr hab. Jolanta Nocoń jest od roku 1988 nauczycielem akademickim, a od roku 2011 profesorem Uniwersytetu Opolskiego. Obok zajęć ze studentami pełni od wielu lat rozmaite funkcje organizacyjne. Jej aktywność w obu wymienionych obszarach należy postrzegać jako swoistą ramę, a zarazem istotny kontekst dla prowadzonych badań i naukowych przemysłów. W ciągu trzydziestu lat prowadziła różnego typu zajęcia: ćwiczenia, wykłady, proseminaria, seminaria, warsztaty z wielu przedmiotów zarówno językoznawczych, jak i mieszczących się w obrębie dydaktyki językowej lub do niej przylegających na studiach I i II stopnia,

podyplomowych oraz doktoranckich. Wypromowała 47 magistrów oraz 15 licencjatów. Sprawowała następujące funkcje kierownicze: wieloletniego wicedyrektora Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego, a następnie dyrektora wymienionej jednostki, która w roku 2019 przyjęła nazwę Instytutu Polonistyki i Kulturoznawstwa Uniwersytetu Opolskiego, a ponadto od roku 2002 kierownika istniejącego w jego obrębie Zakładu Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej, obecnie Zakładu Polonistyki Stosowanej. Trzeba tutaj wymienić również trwające od roku 2009 członkostwo w Zespole Ekspertkim przy Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej ds. oceny kierunku *filologia polska*. Dr hab. Jolanta Nocoń brała także udział w imprezach promujących naukę m.in. o charakterze konkursowym. W uznaniu zasług była wielokrotnie nagradzana nagrodami resortowymi oraz uczelnianymi. Za książkę pt. *Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym – tradycja i zmiana* otrzymała w 2011 roku nagrodę naukową w dziedzinie językoznawstwa im. Kazimierza Nitscha przyznaną przez Wydział I Nauk Humanistycznych i Społecznych PAN. Ma też Medal Srebrny Za Długoletnią Służbę oraz Medal Komisji Edukacji Narodowej.

Po zaznajomieniu się z dorobkiem naukowym p. dr hab. Jolanty Nocoń oraz z treścią załączonych do wniosku o tytuł profesora dokumentów pragnę zakończyć moją ocenę następującą konkluzją:

Pani dr hab. Jolanta Nocoń zatrudniona obecnie na stanowisku profesora Uniwersytetu Opolskiego spełnia wszystkie przewidziane ustawą i regulaminem wymogi i warunki obiegania się również o tytuł profesora. Wypada ponadto podkreślić, iż od wielu lat reprezentuje formację intelektualną oraz model osobowościowy, jakiego chciałoby się oczekiwać od pretendenta do tej najwyższej dla naukowca i nauczyciela akademickiego godności. Chciałabym, aby zarówno końcowa konkluzja jak i wyrażone przeze mnie wcześniej w toku recenzji opinie zostały odczytane jako jednoznaczne poparcie dla przedłożonego przez p. dr hab. Jolantę Nocoń wniosku.

